

С. У. БУГА

КОМПЛЕКС ШКОДНИКАУ БУЯКОУ ВЫСАКАРОСЛЫХ У ПЕРШЫЯ ГАДЫ ПЛАНТАЦЫЙНАГА ВЫРОШЧВАННЯ КУЛЬТУРЫ

Буякі высакарослыя — зборная назва культурных сартоў, якія выведзены ў выніку селекцыйнай работы ў асноўным з трыма відамі буякоў, — *Vaccinium corymbosum* L., *Vaccinium australe* Camp, *Vaccinium lamarckii* Small, уключаючы іх гібрыды. Яны шырока вырошчваюцца на атлантычным узбярэжжы паўночнаамерыканскага кантынента ад Фларыды на поўдні да Новай Шатланды на поўначы [1]. Работы па інтрадукцыі і даследаванні біялагічных асаблівасцяў гэтай новай для краіны і каштоўнай пладова-ягаднай культуры даказалі магчымасць і эканамічную мэтазгоднасць прамысловага вырошчвання буякоў высакарослых ва ўмовах Беларусі, у прыватнасці Беларускага Палесся [2—4]. Яны адрозніваюцца меншымі маразаўстойлівасцю і ўстойлівасцю да захворванняў у параўнанні з растуцьмі ў нас буякамі тапянымі [5, 6]. Літаратурныя звесткі, якія ёсць да гэтага часу, аб шкодніках уласна буякоў высакарослых ва ўмовах нашай краіны фрагментарныя і абмежаваныя, па сутнасці, толькі рэгістрацыяй на раслінах жукоў залацістай бронзаўкі, садовага хрушчыка і пашкоджанняў растуцьх парасткаў бабовай тлэй [7] і імага залатавочки *Chrysopa perla* L. [8, 9].

Адносна буйнамаштабныя насаджэнні буякоў высакарослых сартвымі саджанцамі і сеянцамі былі ажыццёўлены на Ганцавіцкай доследна-эксперыментальнай базе Цэнтральнага батанічнага сада АН Беларусі ў сярэдзіне 80-х гадоў. З мэтай вывучэння відавога саставу і асаблівасцяў працэсу фарміравання комплексу шкоднікаў культуры на працягу вегетацыйных сезонаў 1988—1991 гг. праводзіліся рэгулярныя энтамалагічныя абследаванні гэтых насаджэнняў. Шматлікія віды зарэгістраваны ў ходзе даследаванняў у адзінкавых экзэмплярах, і пакуль уяўляецца заўчасным рабіць вывад аб іх прыналежнасці да ліку ўласна шкоднікаў культуры. Данія аб больш-менш распаўсюджаных або нават масавых фітафагах буякоў высакарослых, у тым ліку шкоднай стады развіцця, характары наносімых пашкоджанняў, асноўным перыядзе нанясення шкоды, абагулены ў табліцы.

Па колькасці відаў дамінуюць лускакрылыя. Большасць цвёрдакрылых шкодзяць культуры на імагінальнай, усе лускакрылыя — на лічын-

Виды састаў і кароткая характарыстыка шкоднікаў буякоў высакарослых

Від(ы)	Ступень спецыялізацыі	Шкодная старая	Характар наносімых пашкоджанняў	Асноўны перыяд наяўнасці шкоды
<i>Aphis vacciniі</i> СВ, чорная бруснічная тля	A	L, I	Спыненне росту, дэфармацыя ліцевых пласцінак і растучых парасткаў. Страты раслінамі пластывых рэчываў. Адміранне кропак росту	VI, VIII
<i>Aphis fabae</i> Scop., бабская тля	M	L, I	Тое ж	VI
<i>Parthenolecanium corni</i> Bouche, акацыевая ілжэщытоўка	M	L, I	Пашкоджанні ліцевых пласцінак і восевых органаў пры жыўленні (смактанні), страты пласцінаквых рэчываў. Усыханне галін	V—VIII
<i>Lygus rugulipennis</i> Poppr., стракаты травяны клоп	M	L, I	Пашкоджанне ліцевых пласцінак, восевых органаў і пладоў пры жыўленні (смактанні) са стварэннем раневай паверхні	VIII—IX
<i>Lygus pratensis</i> L., лугавы клоп	M	L, I	Пашкоджанне ліцевых пласцінак, восевых органаў і пладоў пры жыўленні (смактанні) са стварэннем раневай паверхні	VIII—IX
<i>Dolycoris baccarum</i> L., ягадны клоп	M	L, I	Тое ж	VIII
<i>Forficula auricularia</i> L., садовая вухавёртка	M	I	Падгрызанне растучых верхавін парасткаў паблізу кропак росту	VIII—IX
<i>Phyllorpertha horticola</i> L., садовы хрушчык	M	I	Абгрызанне маладога лісця, бутонаў і кветак	VI—VII
<i>Melolontha</i> spp., майскія хрушчы	M	I	Абгрызанне лісцяў	V
<i>Cetonia aurata</i> L., залацістая бронзаўка	M	I	Аб'яданне бутонаў і кветак	VI
<i>Meligethes</i> spp., кветкаеды-бліскучкі	M	I	Падгрызанне тычынак і завязі бутонаў і кветак	VI
<i>Agriotes lineatus</i> L., паласаты шчаўкун	M	L	Падгрызанне караёў	IV—X
<i>Archips rosana</i> L., разанная ліставёртка	M	L	Пашкоджанне кропак росту, скручванне і шкілетаванне ліцевых пласцінак	V
<i>Archips podana</i> Scop., шмат'ядная ліставёртка	M	L	Тое ж	V, VIII, IX
<i>Exarate congelatella</i> Clerck, замаразкавая ліставёртка	M	L	—>—	V—VI
<i>Biston betularius</i> L., бярозавы пядзенік	M	L	Абгрызанне краёў ліцевых пласцінак, шкілетаванне лісцяў	VIII
<i>Arichanna melanaria</i> L., буяковы пядзенік	A	L	Тое ж	VIII
<i>Ematurga atomaria</i> L., верасовы пядзенік	A	L	—>—	VIII
<i>Acronicta psi</i> L., стрэльчатка-пси	M	L	Шкілетаванне ліцевых пласцінак	VII—IX
<i>Aretia saja</i> L., мядзведзіца-каія	M	L	Тое ж	VI
<i>Lochmaea suturalis</i> Thoms., рыжы верасовы лістаед	A	I, L	Ажурнае шкілетаванне ліцевых пласцінак	V—IX
<i>Phyllobius</i> spp., ліставыя даўганоскі	M	I	Абгрызанне краёў ліцевых пласцінак	VIII—IX
<i>Acanthopsyche oracella</i> H. S., мясочніца-апацэла	M	L	Дзюрчатае шкілетаванне ліцевых пласцінак	VIII
<i>Barathra brassicae</i> L., капусная соўка	M	L	Шкілетаванне ліцевых пласцінак, абгрызанне маладых парасткаў	VI, VII, IX
<i>Mamestra contigua</i> Schiff., бура-шэрая садовая соўка	M	L	Тое ж	VII—VIII

Від (ы)	Ступень спецыялізацыі	Шкодная стадыя	Характар наносімых пашкоджанняў	Асноўны перыяд нанясення шкоды
<i>Mamestra persicariae</i> L., гарчаковая соўка	М	L	—»—	VIII, IX
<i>Mamestra pisi</i> L., гарохавая соўка	М	L	—»—	
<i>Autographa gamma</i> L., соўка-гама (ільняная соўка)	М	L	—»—	V, VIII, IX
<i>Malacosoma neustria</i> L., кольчаты шаўкапрад	М	L	Шкілетаванне лісцевых пласцінак, аб'яданне маладых парасткаў	V—VI
<i>Dasychira pudibunda</i> L., чырвонахвост	М	L	Тое ж	VIII—IX
<i>Ogryia antiqua</i> L., антычная ваўнянка	М	L	—»—	VII—IX
<i>Ogryia ericae</i> Germ., верасовая ваўнянка	A	L	—»—	VIII
<i>Lycantria dispar</i> L., няпарны шаўкапрад	М	L	—»—	V—VI

Заўвага. Ступень спецыялізацыі: М — шмат'ядныя формы (паліфагі), А — адносна спецыялізаваныя (аліфагі), шкодная стадыя: L — лічынкі, I — імага.

кавай стадыі. Пераважаюць грызучыя шкоднікі, сусучыя адносна нямнога, рызафагі і шкоднікі рэпрадукцыйных органаў прадстаўлены адзінкавымі відамі; у асноўным пашкоджаюцца лісце і маладыя парасткі раслін.

Аналіз даных аб трафічнай спецыялізацыі складаючых комплекс відаў паказвае, што ў ім пераважаюць шмат'ядныя формы (паліфагі), а доля аліфагаў — адносна спецыялізаваных фітафагаў верасакветкавых невялікая (каля 15%).

У флоры Беларусі адсутнічаюць бруснічныя, па сваёй жыццёвай форме дастаткова блізкія да названых вышэй відаў буякоў і іх культурных сартоў. Адначасова высакарослыя буякі ў гэтых адносінах намнога бліжэй, чым мясцовыя верасакветкавыя, да звычайных у нашых умовах дробналісцевых парод драўняных раслін. У сувязі з гэтым, відаць, у комплексе іх фітафагаў вельмі вялікая доля шырокараспаўсюджаных, звычайных усюды шмат'ядных шкоднікаў пладовых, дэкарэтыўных і лясных культур. З другога боку, дадзеная акалічнасць у святле тэорыі аб шляхах фарміравання комплексаў шкоднікаў і патагенаў інтрадуцыраваных раслін [10—12] павінна разглядацца як відавочнае сведчанне таго, што даследуемы комплекс знаходзіцца на ранніх этапах свайго фарміравання. Да аналагічных вывадаў прыводзіць супастаўленне яго з комплексам шкоднікаў, уласцівым плантацыям культуры ва ўмовах Паўночнай Амерыкі [13]. У цяперашні час першы комплекс складаецца выключна з прадстаўнікоў абарыгеннай фауны. Асваенне імі новых для мясцовай флоры раслін — працэс натуральны і непазбежны. У той жа час, каб пазбегнуць хуткага пранікнення спецыялізаваных шкоднікаў культуры з-за мяжы (тым больш, што многія з іх прысутнічаюць і адчувальна шкодзяць у Польшчы [14]), неабходна стараннае выкананне каранцінных мерапрыемстваў.

Summary

The specificities of forming the species composition of pestful insects on highbush (swamp) blueberry plantation under the Byelorussian Polesie conditions are discussed in the article.

Літаратура

1. Гладкова Л. И. Выращивание голубики и клюквы. М., 1974.
2. Сідаровіч Я. А., Курловіч Т. У., Рубан М. М. // *Весті АН БССР. Сер. с.-г. навук.* 1987. № 4. С. 66—69.
3. Курлович Т. В. Биологические особенности голубики высокорослой и перспективы ее интродукции в Белоруссии: Автореф. дис. ... канд. биол. наук. Новосибирск, 1987.
4. Курлович Т. В. // *Брусничные в СССР.* Новосибирск, 1990. С. 268—273.
5. Галлетта Д. Дж. // *Селекция плодовых растений.* М., 1981. С. 215—273.
6. Данилова И. А. // *Состояние плодовых и ягодных культур после зимы 1978—1979 гг. в Московской области.* М., 1982. С. 84—88.
7. Горленко С. В. // *Клюква крупноплодная в Белоруссии.* Минск, 1987. С. 200—220.
8. Горбунов А. В., Спакина Т. И. // *Экологические свойства брусничных ягодных растений в природе и культуре.* Рига, 1989. С. 22—23.
9. Котельникова С. А. // *Экологические свойства брусничных ягодных растений в природе и культуре.* Рига, 1989. С. 56—59.
10. Горленко С. В. // *Интродукция и селекция растений.* Минск, 1972. С. 274—281.
11. Горленко С. В., Панько Н. А. *Вредители и болезни интродуцированных растений.* Минск, 1967.
12. Горленко С. В., Панько Н. А. *Формирование микофлоры и энтомофауны городских зеленых насаждений.* Минск, 1972.
13. Curescu D. K., Tomkins J. P. *Highbush blueberry culture in New York. Ithaca (N. Y.),* 1979.
14. Рейман А., Плишка К. *Высокорослая голубика.* М., 1984.

Цэнтральны батанічны сад АНБ

*Паступіў у рэдакцыю
20.12.91.*